

Wskazówki metodyczne nr 3/2013

które określają zasady specjalne dotyczące:

odbioru, analizy i oceny próbek z rolniczej produkcji ekologicznej

Przeznaczone dla:

Podmiotów kontrolnych i certyfikacyjnych rolnictwa ekologicznego w R.Cz. (KEZ o.p.s., Biokont CZ, s.r.o., ABCERT AG, jednostka organizacyjna, BUREAU VERITAS CZECH REPUBLIC, spol. s r.o.)

Do wykorzystania przez:

Ograny kontrolne (ÚKZÚZ)
Ministerstwo Rolnictwa R.Cz.

Regulacje prawne

Przepisy prawne: Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007, Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 oraz Ustawa Dz.U. nr 242/2000 z późniejszymi zmianami

Cel: spełnienie wymagań rozporządzenia Komisji 392/2013

Zasady poboru próbek przewidują stosowanie się do procedur określonych w następujących dokumentach:

- Dyrektywa Komisji 2002/63/WE z dnia 11 lipca 2002, ustanawiająca Wspólnotowe metody pobierania próbek do urzędowej kontroli pozostałości pestycydów w oraz na produktach pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz odwołująca dyrektywę nr 79/700/EWG.
- ČSN 560253 – pobieranie próbek do określenia obecności pestycydów w oraz na artykułach żywnościowych i produktach pochodzenia roślinnego i zwierzęcego
- ČSN EN ISO 24333:2010 (46 1015) Zboża i produkty zbożowe - Próbkowanie
- ČSN EN ISO 542:1996 (46 1030) Nasiona oleiste. Pobieranie próbek (idt ISO 542:1990)

1. Pobieranie próbek

Pobieranie próbek i ich analiza pod względem możliwej obecności substancji niedozwolonych w produkcji ekologicznej jest regulowane rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) NR 392/2013 (WE), które zmienia rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008, art. 65, ust.2:

„Organ kontrolny lub jednostka certyfikująca pobiera i poddaje analizie próbki celem wykrycia produktów niedozwolonych w produkcji ekologicznej, sprawdzenia technik produkcji niezgodnych z zasadami produkcji ekologicznej lub celem wykrycia ewentualnego skażenia produktami niedozwolonymi w produkcji ekologicznej. Liczba próbek, jaką dany organ kontrolny lub jednostka certyfikująca pobiera i poddaje analizie co roku, odpowiada co najmniej 5 % liczby podmiotów gospodarczych objętych jego/jej kontrolą. Wybór podmiotów gospodarczych, od których należy pobrać próbki, opiera się na ogólnej ocenie ryzyka niezgodności z zasadami produkcji ekologicznej. Ta ogólna ocena obejmuje wszystkie etapy produkcji, przygotowania i dystrybucji.

Organ kontrolny lub jednostka certyfikująca pobiera i poddaje analizie próbki w każdym przypadku, w którym podejrzewa stosowanie produktów lub technik niedozwolonych w produkcji ekologicznej. W takich przypadkach nie ma zastosowania minimalna liczba próbek do pobrania i poddania analizie.

Organ kontrolny lub jednostka certyfikująca może pobierać i poddać analizie próbki również w innych przypadkach celem wykrycia produktów niedozwolonych w produkcji ekologicznej, sprawdzenia technik produkcji niezgodnych z zasadami

produkcji ekologicznej lub celem wykrycia ewentualnego skażenia produktami niedozwolonymi w produkcji ekologicznej.”

Próbki, w wymaganej ilości, odpowiadającej co najmniej 5% producentów ekologicznych, którzy podlegają pod kompetencje danej organizacji lub jednostki kontrolnej (KO), muszą być pobrane przez KO w trakcie roku kalendarzowego (od 01.01. do 31.12); jeżeli w sposób uzasadniony od jednego producenta jest pobierana większa ilość próbek, są one zaliczane do powyższej ilości.

Próbki muszą być pobierane zgodnie z ustaloną metodyką i w sposób, który nie może być powodem do podważenia jakości i ważności dowodowej pobranych próbek, w przypadku ewentualnego postępowania administracyjnego.

Definicje terminów wg rozporządzenia Dz.U. nr 415/2009, ewent. dyrektywy Komisji nr 2002/63/WE

Próbka analityczna ilość pobrana z jednego losowo wybranego miejsca w partii.

Próbka zbiorowa ilość powstała przez połączenie i dobre wymieszanie odpowiednio dużych próbek analitycznych pobranych z partii.

Próbka laboratoryjna reprezentatywna ilość materiału pobrana z próbki zbiorowej i przesłana do laboratorium, ewentualnie próbka zbiorowa lub jej część.

Miejsce poboru próbek na farmie ekologicznej

Próbki na pozostałości pestycydów, mogą być pobierane przez inspektorów bezpośrednio z uprawianych działek lub powierzchni magazynowych, na których są przechowywane zebrane produkty, przed wprowadzeniem do obrotu, w rzeźniach, suszarniach, podczas transportu, z opryskiwaczy, w pomieszczeniach przeróbki surowców oraz firmach spożywczych, w punktach sprzedaży, podlegających certyfikacji i wszędzie, gdzie jest to konieczne w celu sprawdzenia przestrzegania zasad EZ i gdzie powierzono kontrolowanie KO.

Powody pobierania próbek

Próbki są pobierane z następujących powodów:

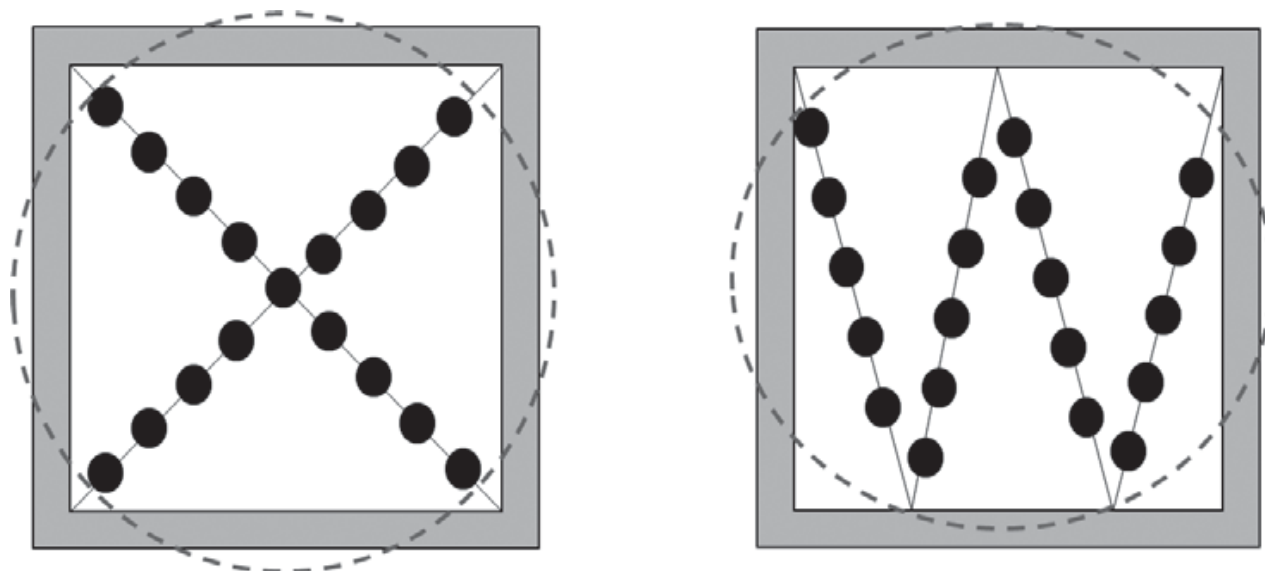
1. Planowane na podstawie analizy ryzyka. Ważne jest prawidłowe ustalenie terminu poboru próbek, na podstawie warunków pogodowych w danym roku oraz aktualnych informacjach dotyczących występowania szkodników i chorób. W analizie ryzyka są również uwzględnione czynniki, dotyczące bezpośrednio kontrolowanych zakładów, patrz Wskazówki Metodyczne MR nr 2/2013-EZ.
2. Na podstawie wniosku właściwego organu (ministerstwo) lub osoby trzeciej.
3. Na podstawie podejrzeń, jakich nabrał inspektor bezpośrednio w trakcie kontroli. Oznaki stosowania niedozwolonych środków ochrony roślin są różne. W przypadku stosowania herbicydów przedwiosennych, sygnałem jest zupełnie niezarośnięta działka, przy czym w zapisach o wykonywanych pracach brak adnotacji o mechanicznej likwidacji chwastów (pielenie), ewentualnie na glebie widoczne oznaki oprysków. W przypadku stosowania herbicydów wiosennych, okolicznościami podejrzanymi są zmiany na roślinach, jak np. zmiana koloru liści, skręcanie i żółknięcie liści oraz usychanie chwastów, ewentualne ślady oprysków na roślinach i glebie. Przy stosowaniu fungicydów na roślinach pozostają widoczne ślady oprysków na roślinach i glebie, w przypadku ziarna siewnego, są to wyraźne zmiany koloru ziarna. W przypadku stosowania środków owadobójczych, ich użycie jest sygnalizowane obecnością zaschniętych, martwych szkodników, ewentualnie innych osobników (pszczoły), ślady oprysków na roślinach i glebie, w pomieszczeniach magazynowych może to być również zapach chemikaliów.
4. W przypadku podejrzenia o stosowanie niedozwolonej substancji czynnej (obecność zaschniętych chwastów, chwastów ze zdeformowanymi lub żółkniętymi liśćmi, ewentualnie z towarzyszącymi śladami oprysków na roślinach, przy czym roślina uprawna nie przejawia oznak uszkodzenia, martwe szkodniki), należy również wykonać dokumentację fotograficzną. Dokumentacja ta powinna być wykonana tak, aby o ile to możliwe, uchwyciła nie tylko detale uszkodzonych chwastów lub martwych szkodników, ale również stan ogólny uprawy na badanej działce, ewentualnie stan roślinności na działkach sąsiednich, jeżeli jest widoczna różnica w stanie zdrowotnym lub zachwaszczeniu upraw. Przy fotografiach, które mogą być ewentualnie wykorzystywane jako materiał dowodowy, do dyspozycji musi być data i godzina wykonania zdjęć.

Pobieranie próbek materiału roślinnego i gleby bezpośrednio na działce

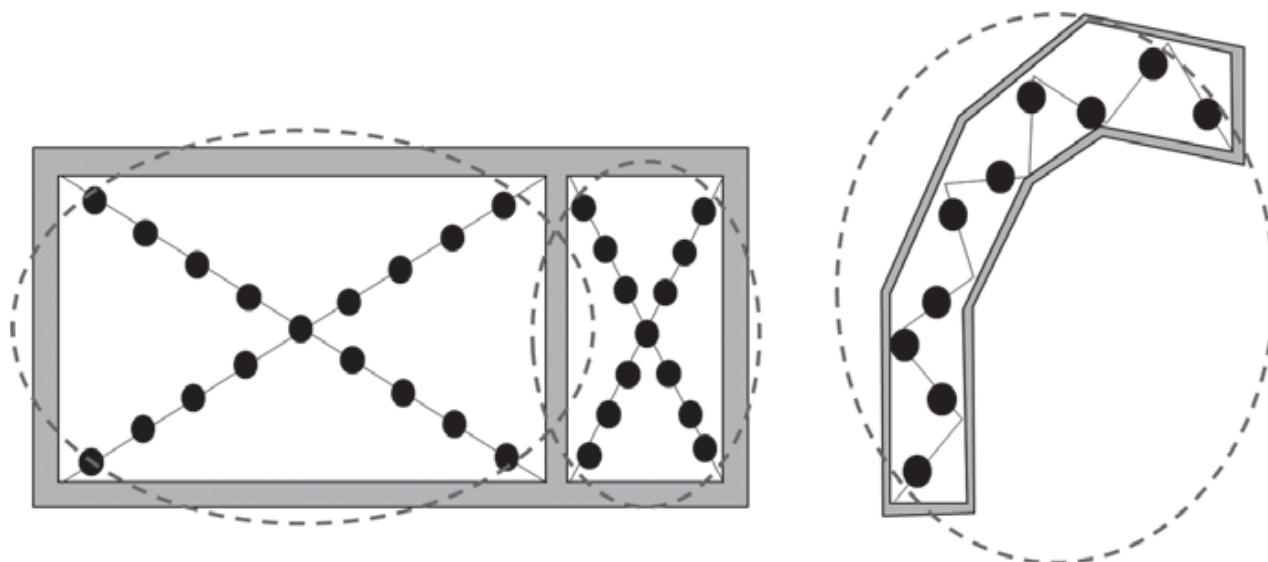
Sposób pobierania próbek

W przypadku planowanego pobierania próbek lub kontroli na podstawie wniosku i przy braku podejrzanych symptomów, przy pobieraniu próbek analitycznych na działce należy postępować wg poniższego schematu:

Rysunek I: Usytuowanie odbioru próbek analitycznych na jednorodnej działce prostokątnej, w przypadku podejrzenia o stosowanie niedozwolonych pestycydów. Czarne punkty = próbki analityczne, szare powierzchnie = nawroty, które są wyłączone z próbkowania. Wszystkie próbki analityczne wewnątrz jednego okręgu są mieszane w próbce zbiorowej.



Rysunek 2: Usytuowanie odbioru próbek analitycznych na działce niejednorodnej, nieregularnych kształtach, w przypadku podejrzenia o stosowanie niedozwolonych pestycydów. Czarne punkty = próbki analityczne, szare powierzchnie = nawroty, które są wyłączone z próbkowania. Wszystkie próbki analityczne wewnątrz jednego okręgu są mieszane w próbce zbiorowej.



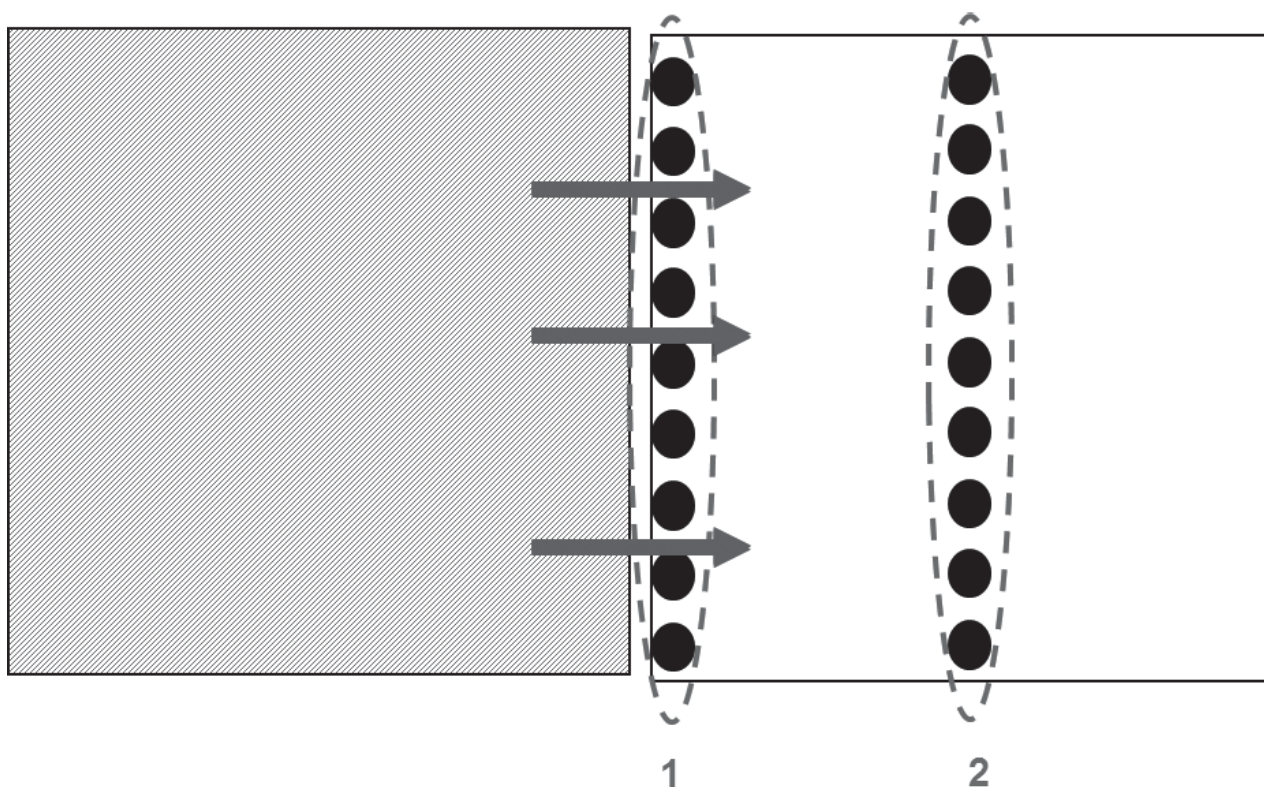
Sposób odbierania próbek analitycznych w przypadku podejrzenia o skażenie na skutek przeniesienia przez wiatr z działek sąsiednich

W przypadku, gdy uprawa ekologiczna sąsiaduje bezpośrednio z uprawą konwencjonalną, bez odpowiedniego odseparowania, należy pobrać dwie próbki zbiorowe. Pierwsza próbka zbiorowa, o nazwie próbka porównawcza, musi być sporządzona z próbek analitycznych pobranych na obrzeżach działki, sąsiadujących z uprawą konwencjonalną. Druga próbka zbiorowa musi być wykonana z próbek pobranych ze środka działki, w odległości, w której nie powinno być odczuwalne oddziaływanie skażenia na skutek przeniesienia.

W przypadku, gdy uprawa ekologiczna sąsiaduje z kilku stron, bez odpowiedniej separacji, z różnymi uprawami konwencjonalnymi, w identyczny sposób należy pobrać próbki z obrzeży sąsiadujących z pozostałymi uprawami konwencjonalnymi. Oznacza to, że mogą być pobrane 3 i więcej próbek zbiorowych.

Uwaga: Sposoby odpowiedniego oddzielenia upraw ekologicznych i konwencjonalnych są przedstawione w komentarzu do § 10 ustawy Dz.U. nr 242/2000 o rolnictwie ekologicznym.

Rysunek 3: Usytuowanie odbioru próbek analitycznych, w przypadku podejrzenia o skażenie na skutek przeniesienia z uprawy sąsiedniej. Czarne punkty = próbki analityczne, szare powierzchnie = sąsiadująca uprawa konwencjonalna, z której podejrzewa się przeniesienie skażenia, strzałki = prawdopodobna odległość przeniesienia. Wszystkie próbki analityczne wewnątrz jednego okręgu (elipsy) są łączone w jedną próbkę zbiorową.



Procedura pobierania próbek, w przypadku podejrzanych oznak, do których należą zmiany na roślinach uprawnych lub chwastach, zmiany morfologiczne na roślinach, zmiany koloru liści, żółknięcie liści i usychanie roślin w przypadku chwastów, czy ślady oprysków na roślinach i glebie, jest odmienna. W takich przypadkach pobiera się podejrzany materiał, nie uwzględniając powyższych schematów poboru próbek analitycznych, tzn. próbki są pobierane na działce, w miejscach występowania podejrzanych symptomów zastosowania np. herbicydu totalnego na roślinach lub w glebie (suche lub uszkodzone chwasty, rośliny ze śladami oprysków). Wyjątek stanowi jedynie sytuacja pobierania próbek na gruncie bez roślinności i wyraźnych śladów stosowania niedozwolonego środka ochrony roślin, kiedy przy pobieraniu próbek analitycznych postępuje się zgodnie z powyższymi schematami.

Zalecane minimalne ilości próbek analitycznych, zależnie od wielkości działki

Wielkość działki do 5 ha: 10 próbek analitycznych

Wielkość działki 5 - 25 ha: 20 próbek analitycznych

Wielkość działki 25 - 100 ha: 40 próbek analitycznych

Wielkość działki powyżej 100 ha: 60 próbek analitycznych

Próbkowanie materiału roślinnego

Zależnie od rodzaju uprawy, próbka analityczna może składać się z całej rośliny, jej części nadziemnej, liści, płodów lub gron rośliny.

W przypadku zbóż, roślin strąkowych, roślin okopowych oraz młodych roślin kukurydzy i słonecznika oraz traw, pobiera się całe nadziemne części roślin, w przypadku dojrzałej kukurydzy dojrzałego słonecznika pobiera się jedynie liście. W przypadku warzyw pobiera się całe rośliny, włącznie z częścią podziemną (marchew, cebula, rzodkiew), części nadziemne (kapusta), liście lub płody (ogórki, bakłażany).

W przypadku upraw wieloletnich (winnice, sady) za wyjątkiem TTP, zależnie od terminu poboru, odbiera się próbki płodów, ewentualnie liści, jeżeli nie występują jeszcze płody. Próbkę pobiera się na różnych wysokościach i orientacji kierunkowej (płody, usytuowane w różnych kierunkach świata).

Ogólnie obowiązuje zasada, pobierania płodów lub liści starszych lub ukrytych przed deszczem, przy czym pierwszeństwo mają rośliny z oznakami oprysków. Przy poborze próbek należy unikać liści i płodów zbyt młodych lub liści z oznakami gnicia. Całe nadziemne części roślin, płody lub liście należy oddzielać czystym sekatorem lub nożem, próbki nie wolno przetwarzać (w przypadku roślin dojrzałych do lepszego manewrowania rośliny można pociąć na drobne części). Przy pobieraniu próbek zaleca się stosowanie rękawic lub umycie rąk czystą wodą.

Pobrane próbki analityczne należy umieścić w czystym plastikowym woreczku lub czystym wyjałowionym zbiorniku o odpowiedniej wielkości. Po zakończeniu próbkowania, zawartość woreczka lub zbiornika należy delikatnie przemieszać tak, aby nie doszło do uszkodzenia pobranego materiału. Powstaje w ten sposób próbka zbiorowa. Z tej próbki zbiorowej odbiera się trzy próbki laboratoryjne, przy

czym minimalna masa każdej próbki powinna wynosić około 100 g. W przypadku materiału roślinnego, jak np. suche chwasty, uzyskanie masy 100 g, dla każdej próbki laboratoryjnej, może być problematyczne. W takim przypadku, przy pobieraniu próbek, inspektor postępuje tak, aby zebrana ilość maksymalnie zbliżyła się do 300 g (trzy próbki laboratoryjne po 100 g). Podobnie w takim przypadku, często nie jest możliwe zachowanie minimalnej ilości próbek analitycznych, obowiązujących dla danej wielkości działki, wg powyższych zaleceń. Również w takim przypadku należy uzyskać trzy próbki laboratoryjne. Do wykonania trzech próbek laboratoryjnych należy wykorzystać wszelkie próbki zbiorowe.

Uzyskane próbki zbiorowe należy umieścić w igielitowych lub papierowych workach, które muszą być zabezpieczone i bez zbędnej zwłoki umieszczone w pojemniku chłodniczym.

Dwa egzemplarze próbki zbiorowej zatrzymuje inspektor a jedno jest przekazywane osobie kontrolowanej. Osoba ta musi być zaznajomiona ze sposobem przechowywania próbki zapasowej i fakt ten musi być zapisany w protokole z kontroli („Osoba kontrolowana była zaznajomiona z prawidłowym sposobem przechowywania próbek”), podpisanym przez kontrolowanego. Próbki muszą być długotrwale przechowywane w stanie zamrożonym.

Więcej gatunków w jednym bloku upraw:

Szczególnie w przypadku kultur wieloletnich (winnice, sady) może dojść do sytuacji, że na działce jest uprawiana większa ilość gatunków, przy czym każda z nich wymaga innej strategii ochrony, w związku z różnym działaniem pozostałości na choroby lub szkodniki. Jeżeli nie mamy do czynienia z wysadzeniem mieszanym, lecz na działce rośliny są uprawiane oddzielnie, zaleca się ich oddzielne próbkowanie, tj. oddzielne pobieranie próbek dla każdego gatunku i następnie uzyskanie oddzielnych próbek zbiorowych i oddzielnych próbek laboratoryjnych.

Jeżeli pobierana jest próbka porównawcza, patrz przypadek niedostatecznego oddzielenia upraw ekologicznych i konwencjonalnych, fakt ten należy odnotować w Protokole z kontroli, wraz z podaniem sąsiedniego konwencjonalnego bloku upraw (PB).

Próbkowanie gleby

Próbki analityczne gleby należy pobierać z 10 cm warstwy górnej profilu gleby, przy czym do próbkowania wykorzystuje się probierczą sondę otworową. Jako pomocniczy przyrząd do próbkowania można wykorzystać łopatkę probierczą. Próbki analityczne należy umieścić w czystym zbiorniku z materiału obojętnego, przy czym należy usunąć z niej przedmioty obce jak kamienie, korzenie i organizmy glebowe. Zawartość pojemnika, należy następnie dokładnie wymieszać i w ten sposób uzyskuje się próbkę zbiorową. Z tej próbki pobiera się trzy próbki laboratoryjne, każda o masie około 1 kg. Dalsza procedura jest identyczna jak przy materiale roślinnym.

Próbkowanie bioproduktów w formie finalnej

Biopasze na obecność pozostałości pestycydów, próbkuje się zgodnie z Rozporządzeniem Dz.U. nr 415/2009 i związanymi przepisami prawa.

Biopasze na obecność GMO próbkuje się zgodnie z RK nr 152/2009.

Biożywność pobiera się zgodnie z Rozporządzeniem Dz.U. nr 211/2004 i związanymi przepisami prawa.

Podmiot kontrolny pozostawia sobie dwa egzemplarze zapasowe i jeden pozostawia osobie kontrolowanej. Do analizy przekazuje się jedną z dwóch próbek podmiotu kontrolującego. Z poboru próbek sporządza się protokół, podpisany przez inspektora i podmiot kontrolowany, i jego kopię pozostawia się na miejscu.

Transportowanie i przekazanie próbek

Próbki są transportowane w pojemniku chłodniczym i przechowywane w chłodziarce. Następnie są transportowane do wybranego laboratorium w celu dokonania analizy. Zaleca się wybór laboratorium państwowego lub referencyjnego z możliwością późniejszego udostępnienia interpretacji wyników, która może być pomocna w trakcie postępowania administracyjnego.

Próbkowanie materiału siewnego

Materiał siewy próbkuje się wyłącznie w przypadku podejrzenia o stosowanie niedozwolonego preparatu do zaprawiania ziarna, przy czym należy mieć na uwadze fakt, że nawet konwencjonalny materiał siewny, stosowany na podstawie dozwolonego odstępstwa, nie może być poddane zabiegom przy użyciu preparatu do zaprawiania ziarna, niedopuszczonym w produkcji ekologicznej. Materiał

siewny jest próbkowanych w pomieszczeniach magazynowych, ewentualnie może być próbkowany również po wysianiu, bezpośrednio na działce, jeżeli przy kontroli fizycznej w terenie, zostanie stwierdzony taki, podejrzany materiał siewny. W przypadku pobierania próbek w magazynie, wolno składowanego, bądź w workach, stosuje się procedurę wg rozporządzenia Dz.U. nr 415/2009. Masa każdej przygotowanej próbki laboratoryjnej powinna wynosić 100 g. W przypadku pobierania próbek bezpośrednio na polu, ziarno pobiera się tak, aby masa poszczególnych próbek była w przybliżeniu równa wymaganym 100 g, tj. nie trzeba przestrzegać schematów przestrzennych określonych powyżej.

Jeżeli materiał siewny, gwarantowany jako ekologiczny, jest dostarczony kontrolowanemu rolnikowi, przez osobę trzecią, nazwę tego dostawcy należy umieścić w Protokole z kontroli.

Pobieranie próbek z opryskiwacza

Próbki pobiera się z opryskiwacza, wyłącznie w przypadku poważnego podejrzenia o stosowanie niedozwolonego środka ochrony roślin. Przez okoliczności podejrzane rozumie się kolor lub zapach preparatu znajdującego się w opryskiwaczu, które różnią się zapachem lub kolorem od substancji dozwolonej, którą rolnik, z pewnością będzie prezentował jako wyjaśnienie. Objętość każdej próbki laboratoryjnej powinna wynosić co najmniej 200 ml. Przygotowane próbki laboratoryjne należy zapieczętować i jak najszybciej umieścić w chłodziarce.

Dwa egzemplarze próbki laboratoryjnej zatrzymuje inspektor a jedno jest przekazywane osobie kontrolowanej. Osoba ta musi być zaznajomiona ze sposobem przechowywania próbki zapasowej i fakt ten musi być zapisany w protokole z kontroli („Osoba kontrolowana była zaznajomiona z prawidłowym sposobem przechowywania próbek”), podpisanym przez kontrolowanego. Próbką musi być przechowywana w chłodziarce.

Do przygotowania wewnętrznych procedur metodycznych dla inspektorów poszczególnych KO, można wykorzystać niektóre przepisy prawne, dotyczące pobierania próbek, w szczególności:

- Rozporządzenie Dz.U. nr 415/2009 w sprawie określenia wymagań dotyczących pobierania próbek i sposobu publikowania metod badań laboratoryjnych produktów paszowych

- Rozporządzenie 61/2011 w sprawie warunków pobierania próbek, procedur i metod badania materiału siewnego i sadzonek
- Rozporządzenie Dz.U. nr 317/2004 w sprawie warunków higienicznych usług żywieniowych
- Rozporządzenie Dz.U. nr 257/2009 w sprawie stosowania sedymentów na gruntach rolnych

2. Procedury w przypadku stwierdzenia pozostałości substancji niedozwolonych w produkcji ekologicznej

Podstawy legislacyjne

W Rozporządzeniu Komisji (UE) nr 392/2013 (WE), które zmienia Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008, art. 63 stwierdzono:

„Kiedy zasady kontroli są wprowadzane w życie po raz pierwszy, odpowiedzialny podmiot gospodarczy sporządza oraz przechowuje:

a) pełny opis jednostki, obiektów i/lub działalności;

b) opis wszystkich praktycznych środków, które mają zostać podjęte na poziomie jednostki, obiektów i/lub działań, w celu zapewnienia zgodności z zasadami produkcji ekologicznej;

c) środki ostrożności podejmowane w celu ograniczenia zagrożenia zanieczyszczenia niezatwierdzonymi substancjami lub produktami oraz środki podjęte w celu zachowania czystości w miejscach składowania oraz podczas całego cyklu produkcyjnego podmiotu gospodarczego.”

Wyznaczone procedury

Zgodnie z ustawodawstwem UE i w nawiązaniu do ustawy Dz.U. nr 42/2000, § 33a, konieczne jest rozróżnienie, czy doszło do celowego użycia niedozwolonych środków ochrony roślin, skażenie środkami niedozwolonymi nastąpiło bez bezpośredniej aplikacji przez podmiot kontrolowany i następnie należy ocenić miarę winy pośredniej producenta ekologicznego.

W każdym przypadku musi być przeprowadzona analiza laboratoryjna pobranej próbki. Jeżeli zostanie stwierdzona wartość nie przekraczająca granicy 0,01 mg/kg, interpretacja wyniku będzie taka, że nie doszło do naruszenia zasad produkcji ekologicznej (za wyjątkiem stwierdzenia kilku substancji czynnych w jednej próbce),

ponieważ jest to ilość trudna do udowodnienia, która może być spowodowana stosowaniem pestycydów w przeważającej konwencjonalnej produkcji rolnej.

W przypadku potwierdzenia ilości przekraczającej wartość 0,01 mg/kg, należy rozróżnić następujące przypadki:

W stosunku do miary zawinienia:

- 1) Doszło do celowego zastosowania substancji i wyrobów niedozwolonych w produkcji ekologicznej lub zastosowania produktów z dodatkiem GMO;
- 2) Doszło do powtórnego lub nieumyślnego skażenia powierzchni ekologicznych i produkcji ekologicznej przedsiębiorcy, na skutek zaniedbania lub niedostatecznych środków zaradczych (§ 10 ustawy Dz.U. nr 242/2000): Tam, gdzie uprawy ekologiczne sąsiadują z gruntami, które nie są uprawiane metodami ekologicznym, przedsiębiorca musi zastosować odpowiednie środki zaradcze, które zmniejszą ryzyko szkodliwego oddziaływania na jego uprawy; takim środkiem jest np. sadzenie żywopłotów, osłon wiatrowych, pasów zieleni, izolacyjnych pasów trawiastych lub odpowiednia lokalizacja dróg.
- 3) Doszło do sytuacji, której producent ekologiczny mimo wszelkich starań nie mógł w żaden sposób uniknąć i sytuacja ta wystąpiła po raz pierwszy.

Odnośnie pochodzenia materiału próbkowanego, związanego z certyfikacją oraz postępowaniem administracyjnym:

- 1) **Próbka bioproduktu finalnego** przeznaczonego do sprzedaży do dalszego przetwarzania lub dla odbiorcy końcowego. Przy takich próbkach z powodu ochrony klienta można certyfikować wyłącznie produkty, w których stwierdzono pozostałości $< 0,01$ mg/kg, po korekcie o niepewność pomiaru.
- 2) **Próbka gleby lub chwastu.** W takich próbkach dopuszcza się występowanie pozostałości $< 0,01$ mg/kg po korekcie o niepewność pomiaru. Przy przekroczeniu tej granicy uznaje się za udokumentowane stosowanie zakazanych produktów i produkcja z danej działki, skażonych elementów procesu produkcji, ewentualnie z całej farm, nie może być certyfikowana.
- 3) **Stwierdzenie $> 0,9\%$ stężenia GMO;** produkcja oraz produkty z niej pochodzące, nie mogą uzyskać certyfikatu.
- 4) **Próbka z produkcji polowej w okresie wegetacji (to jest od początku okresu wegetacji aż do zbiorów).** Przy stwierdzeniu pozostałości przekraczającej

0,01 mg/kg po korekcie niepewności pomiaru, postępuje się w następujący sposób:

- a) Na podstawie analizy pobranych próbek stwierdzi się rozłożenie pozostałości środków na działce lub czy jednoznacznie nie dotyczy to działki która sąsiaduje z uprawą konwencjonalną. W takich przypadkach pobiera się co najmniej dwie próbki porównawcze obrzeże X środek. Wyniki tej analizy są ocenione, pod względem potwierdzenia skażeniem przez przeniesienie (ilość pozostałości znacząco maleje w kierunku środka) lub twierdzenie to zostaje obalone na podstawie tych analiz.
- b) Dokumentacja sąsiadujących upraw konwencjonalnych (numery działek, fotografie stanu aktualnego, krótki opis stanu roślinności) może potwierdzić lub wykluczyć podejrzenie o możliwe skażenie uprawy ekologicznej przez stosowanie niedozwolonych środków na gruntach sąsiadujących.
- c) Dla każdej stwierdzonej pozostałości środka, ustali się MRL dla danego produktu lub produktu mu najbliższego, lub nawiązującego w procesie produkcji. Następnie postępuje się w następujący sposób (RN = stwierdzona pozostałość):
 - **RN < 0,01 mg/kg:** produkcję można certyfikować; o ile nie stwierdzono pozostałości kilku środków w jednej próbce
 - **RN > 0,01 mg/kg i równocześnie RN < 5% MRL:** Po wykluczeniu winy bezpośredniej produkcja może być certyfikowana warunkowo; w takim przypadku zaleca się sprawdzenie produktu finalnego i końcową certyfikację produktu, uwarunkować wynikiem analizy tego wyrobu.
 - **RN > 0,01 mg/kg i równocześnie RN < 5%MRL:** jeżeli zostanie udokumentowane zaniedbanie, produkcja nie może uzyskać certyfikacji. Przy niedotrzymaniu ustanowionych środków naprawczych, o naruszeniu § 10 ustawy Dz.U. nr 242/2000 zostanie poinformowany właściwy organ; równocześnie na rolnika zostanie nałożony obowiązek poinformowania właściwej KO o dacie zboru, aby można było przeprowadzić analizę produktu finalnego, przeznaczonego do wprowadzenia do obrotu, wg powyższej procedury;
 - **RN > 5 % MRL:** produkcji nie można certyfikować i zostaje przesłany wniosek do MR o wszczęcie postępowania administracyjnego;

Jeżeli zostanie udokumentowane celowe użycie POR: certyfikat zostaje odebrany i przesyła się wniosek do MR o wszczęcie postępowania administracyjnego.

Wartość 5% MRL, do powyższych celów, jest jedynie poziomem orientacyjnym. Wybór poziomu MRL umożliwia podejście do poszczególnych substancji i ich pozostałości, zgodnie z miarą zagrożenia, którą ogólnie prezentuje wartość MRL. Do celów niniejszych Wskazówek Metodycznych, w powyższych przypadkach, przy pomocy MRL mogą być oceniane również produkty inne niż żywność (np. liście), zależnie od związku produktem dla którego określono MRL.

Klasyfikacja wg wyników analiz (typ substancji, stężenie) – dotyczy próbek pobranych z produkcji polowej, na etapie produkcji, biorodunku i biożywności.

Kolory w poniższej tabeli wskazują decyzję dotyczącą wprowadzania produktu do obrotu. Jasnopopielaty = możliwe wprowadzenie do obrotu z oznaczeniem bio, biały = wstępne wstrzymanie przed wprowadzeniem do obrotu z oznaczeniem bio (musi być potwierdzone lub odrzucone po zakończeniu postępowania); ciemnopopielaty = w żadnym przypadku nie jest możliwe wprowadzenie do obrotu z oznaczeniem bio.

Substancja	Stężenie
Dozwolona w rolnictwie ekologicznym	1 pozostałość $\leq$ MRL
	2 Pozostałość > MRL
Niedozwolona w rolnictwie ekologicznym	3 pozostałość $\leq$ 0,01 mg/kg*. Stwierdzona tylko 1 substancja niedozwolona.
	4 a) pozostałość > 0,01 mg/kg*, ale $\leq$ 5 % MRL b) pozostałości więcej niż 1 substancji niedozwolonej (niezależnie od stężenia) c) pozostałości w kilku dostawach od jednego producenta (niezależnie od stężenia)
	5 pozostałości > 5 % MRL **
	6 pozostałości > MRL

* 0,01 mg/kg = „wartość orientacyjna”

** wyjątek: jeżeli pozostałość $\leq$ wartość orientacyjna, wówczas zawsze obowiązuje przypadek 3 również kiedy pozostałość > 10 % MRL

Klasyfikacja zależnie od przyczyny występowania pozostałości i winy producenta

Klasyfikacja ta jest z zasady dokonywana po zakończeniu postępowania.

Przyczyny i wina
A nie można określić przyczyny
B skażenie bez winy producenta
C niedostateczne środki ochronne (ochrona przed skażeniem)
D stosowanie substancji niedozwolonych lub mieszanie żywności ekologicznej i konwencjonalnej

W przypadku przyczyny C należy ocenić stopień naruszenia obowiązków, przyczyna D jest zawsze powodem do przesłania wniosku do MR w celu wszczęcia postępowania administracyjnego.

Procedury u środki przyjęte w różnych przypadkach

		Środki przyjęte natychmiast po stwierdzeniu					Środki przyjęte po zakończeniu postępowania					
Pozostałość	Przyczyny	Natychmiast powiadomić CERT	Powiadomić MR	Badanie czy produkty są ekologiczne	Badanie przyczyn	Wstępne wstrzymanie wprowadzenia do obrotu	Pozwolenie na wprowadzenie do obrotu z oznaczeniem bio	Nie możliwe wprowadzenie do obrotu z oznaczeniem bio	Poprawienie przyjętych środków ochronnych	Sankcje	Poinformowane wszystkich uczestników	Zmiana oceny wewnętrznej analizy zagrożeń
1	A,B,C						x					
2	A,B,C	x	x		x			x	x		x	x
3	A,B,C	x		x	x*		x		x*		x	x
4	A,B	x	x	x	x	x	x		x		x	x
	C	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x
5	A,B,C	x	x	x	x	x		x	x	**	x	x
6	A,B,C	x	x	x	x	x		x	x	**	x	x
1 - 6	D	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x

Skróty: CERT = organizacja certyfikacyjna; MR = Ministerstwo Rolnictwa

* w przypadku 3, producent ekologiczny jest zobowiązany do wprowadzenia środków naprawczych na własną odpowiedzialność. We wszystkich pozostałych przypadkach 2, 4, 5 i 6 producent powinien zaproponować środki naprawcze, które powinny być zatwierdzone przez KO, ewentualnie KO zaproponuje zastosowanie takich środków.

** Sankcje obowiązują w przypadkach niedostatecznej staranności lub działania niezgodnego z prawem (przypadki C, D), lecz nie w przypadkach pozostałych (A, B).

Trwałe organiczne substancje zanieczyszczające

Znany jest fakt, że liczne gleby są w różnym stopniu skażone trwałymi środkami zanieczyszczającymi (DDT, HCB, Dieldrin, itp.), które były używane w przeszłości. Ponieważ produkty te są aktualnie niedostępne na rynku europejskim, należy wykluczyć możliwość ich stosowania. W takich przypadkach nie jest konieczne dalsze badanie przyczyn i nie nakłada się kar. Ze względu na negatywne odbieranie tych związków przez społeczeństwo, udzielenie certyfikatu i późniejsze wprowadzenie do obrotu produktu z oznaczeniem bio, jest możliwe wyłącznie do wysokości 0,01 mg/kg dla każdej substancji i wyłącznie dla maksymalnie 2 wykrytych substancji łącznie. Pola z wysokim stężeniem POR mogą być wyłączone z uprawy płodów ze zwiększonym zagrożeniem. KO powinien określić środki naprawcze w formie zarządzenia odpowiedniej procedury oczyszczania a zakład z taką strukturą umieścić w wykazie zakładów o zwiększonym ryzyku oraz regularnie próbkować produkcję.

Wprowadzanie do obrotu wtórnych produktów zwierzęcych

W przypadku skażonej paszy: jeżeli pasza została podana przed stwierdzeniem wystąpienia pozostałości, organizacja certyfikacyjna może odstąpić od ograniczeń wprowadzenia do obrotu mleka, jajek i mięsa pochodzących od karmionych zwierząt, o ile zostanie stwierdzone, że pozostałości w tych produktach wynoszą < niż 0,01 mg/kg.

3. Wymagania dotyczące informacji przesyłanych we wniosku o postępowanie administracyjne:

Do głównych dowodów, które KO przedkłada MR wraz z wnioskiem o wszczęcie postępowania administracyjnego, należą:

- wyniki analiz pobranych próbek,
- dokumentacja fotograficzna o dobrej jakości,
- w przypadku pozytywnych wyników, wyjaśnienia osoby kontrolowanej dotyczące przyczyn skażenia,
- ewidencja POR, ewentualnie dokumenty księgowe dotyczące ich zakupu,
- numery i stan działek sąsiednich, ewentualnie wraz z dokumentacją fotograficzną,
- ewidencja dotycząca czyszczenia maszyn, jeśli ma znaczenie,

- opis lub dokumentacja fotograficzna aktualnego stanu odseparowania upraw ekologicznych od sąsiednich upraw konwencjonalnych.

Materiał, między innym, musi zawierać jasne stanowisko organizacji kontrolnej stwierdzające:

- czy zdaniem organu kontrolnego, doszło do celowego użycia środków niedozwolonych,
- jakie, zdaniem organu kontrolnego, jest źródło skażenia,
- czy można było przeciwdziałać skażeniu, czy ewentualnie nie leżało to w możliwościach podmiotu kontrolowanego,
- czy odebrano lub nie odebrano (wstrzymano) certyfikat.

MR oceni wszystkie otrzymane materiały i następnie wyda decyzję ostateczną, czy w danym przypadku będzie wszczęte postępowanie administracyjne.

4. Postanowienia końcowe

1. Niniejsze wskazówki metodyczne zostały opracowane we współpracy z UKZUZ.
2. Niniejsze wskazówki metodyczne wchodzi w życie dnia 1 stycznia 2014.

Inż. Petr Jílek

Dyrektor Wydziału Rolnictwa Ekologicznego i
Przyjaznego dla Środowiska

Ministerstwo Rolnictwa